

Чепіжко Л.М.

Державний торговельно-економічний університет,
аспірантка.

Підлісна О.А.

доцентка

КПІ ім. Ігоря Сікорського,

МІСЦЕ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЕНЕРГЕТИЧНОМУ ПАРТНЕРСТВІ

Без сумніву, ЄС усвідомлює свого українського сусіда - другу за величиною країну в Європі. Підписання угоди про асоціацію України з ЄС у 2014 році показало, у тому числі, і вибір шляху енергетичного консенсусу між енергетикою України і єдиною енергосистемою ЄС. До завершення другого десятиліття XXI століття частка відновлюваних джерел енергії в Україні зросла з 4% (2014 рік) до понад 11% у 2021 році. Але самі країни-члени ЄС поки що намагаються визначити і обумовити умови власного переходу до зеленої енергетики – зокрема, щодо місця газу та ядерної енергетики у системі альтернативної (відновлювальної) енергетики.

Метою даного дослідження є узагальнення і систематизація ринкових позицій України у сфері енергогенерації, енерготранспортування і енергопостачання національних економік Європи.

З метою долучення до європейського енергетичного партнерства, у 2020 році [1] наша країна приєдналася до «стратегічної водневої дорожньої карти» як міжнародний партнер ЄС. У цьому розподілі Україна могла б експортувати до 8 ГВт на європейський ринок до 2030 року, або покривати майже восьму частину потреб ЄС. У липні 2021 року затверджена директива Ради національної безпеки і оборони (РНБО) [2], спрямована на «нейтралізацію загроз в енергетичному секторі». Вона передбачала також будівництво газопроводу Україна-ЄС. Україна планувала у довгостроковій перспективі посісти місце провідного постачальника газу в Європі. Участь у такому глобальному проєкті потребувала оновлення власної енергосистеми, підвищення енергоефективності, розвитку металургійного комплексу, тощо. Ситуація була скоригована повномасштабним вторгненням росії на територію України і значним (до 70%) руйнуванням вітчизняної енергосистеми. Тепер Україна обирає між інвестиційним відновленням енергоструктури і реконструкцією її на основі донорських інноваційних потоків.

Таким чином, Україна може стати джерелом викопної сировини для європейських країн, але, скоріш за все, це не повинно становити основу стратегії розвитку.

Ще одним сучасним викликом європейської системи енергетичної безпеки є визначення місця і ролі атомної енергетики у системі альтернативної енергетики Європи. Якщо ядерну енергетику визнають відновлюваною енергією і вона потрапить у субсидіальні програми Європейської зеленої угоди, Україна матиме можливість запропонувати власну атомну генерацію як надійного партнера європейської системи енергобезпеки. Частка атомної електроенергії України до 2022 року становила 55% її балансу, а станом на 2024 рік становить 80% генерації [3]. Цікавим є той факт, що незважаючи на високий рівень виробництва атомної енергії в Україні, наявність підприємств з виробництва турбін для атомних електростанцій, наявність сховищ для відпрацьованих відходів, Україна не має міжнародної ліцензії на виготовлення стрижнів для атомних електростанцій і не має власних проєктних потужностей для розробки самих реакторів. Тому у 2021 році була укладена угода між компанією «Енергоатом» і компанією Westinghouse (США) щодо розробки ядерних реакторів нового покоління в Україні [4]. Таким чином, у сфері атомної енергетики Україна потребує донорських постачань і не може виступати повністю автономним гравцем ринку.

Окремою складовою стабільності енергосистеми, у тому числі європейської, є мережа транспортування і розподілу електроенергії. Загальна протяжність тільки магістральних ліній електропередачі України на початок 2014 року становила біля 25000 км. Долучення такої протяжності ліній до європейської системи дозволить стабілізувати перетоки енергії і,

з урахуванням розширення часових відмінностей (часових поясів), збільшити коефіцієнт економічної ефективності генерацій.

Однак, поступова зміна клімату – збільшення кількості буревіїв, піщаних бурь, льодових дощів, тощо – вимагає зміни концепції розбудови і перебудови самих транспортних магістралей. Так формується необхідність зміни вимог до опор, кабелів, ізоляції, тощо. Зокрема і розвиток альтернативної енергетики з нестабільним струмом вимагатиме адаптації супутніх витрат на утримання і обслуговування електромереж і підстанцій України. Таким чином, долучення до європейської енергосистеми диктує зміну концепції розбудови енергетичної системи України. В умовах воєнного стану і ситуативних процесів відновлення мереж такий підхід повинен формувати основи відновлювальної політики. Жорсткий контроль держави над донорськими фінансовими потоками формує процеси втручання держави у корпоративні плани учасників вітчизняного ринку енергії.

Дослідження показало, що у період 2022 – 2024 рр. активізувався процес приватно-державного партнерства. Активізувалися розробки із використанням в технологічних процесах вторинного тепла (технологічне тепло з приводів машин, тощо), заміни викопних вуглеводнів необробленими пластиковими відходами (піролізна олія), біолігроїном (біонафта) або синтетичним лігроїном (із «зеленого водню» та кліматично нейтрального вуглецю). Відновлюється вітчизняна галузь виробництва сонячного кремнію і фотоелектричної енергії (до 2010 року 50% світових потужностей знаходилися в Україні) завдяки пільгам на використання вітчизняного фотоелектричного обладнання.

Зрозуміло, що уся економічна система України (за винятком військової сфери) в умовах воєнного стану є дотаційною. Тому отримання дотацій формує необхідність дотримання державою вимог ЄС, у тому числі із прискоренням «зеленої трансформації» [5]. Це стосується виробництва біометану, у тому числі як джерела стартових потужностей для інших напрямів енергогенерації.

Таким чином, дослідження показало, що навіть в умовах воєнного стану Україна має можливість формувати стратегію активного партнерства на європейському енергетичному ринку. Визначення можливостей, формуванню планів відновлення з урахуванням тенденцій змін є запорукою ефективності інноваційно-інвестиційних потоків як донорського характеру, так і корпоративних фінансувань.

Європейська спільнота зацікавлена у вичерпних ресурсах України, але Україна ще може запропонувати товари з високою доданою вартістю і повинна саме у цьому напрямі фокусувати увагу партнерів. Досвід супротиву України збройній агресії засвідчив, що інтелектуальний потенціал населення є запорукою стабільного інтересу західних партнерів, у тому числі для формування еміграційних потоків. Але Україна повинна через прискорене впровадження міжнародного досвіду розробляти власні програми енергетичного відновлення.

Перелік посилань:

1. Проект Дорожньої карти для виробництва і використання водню в Україні. URL: https://unece.org/sites/default/files/2021-03/Hydrogen%20Road-map%20Draft%20Report_UKR%20March%202021.pdf (дата звернення серпень 2024).
2. Рада Національної Безпеки та Оборони рішення від 30.07.2021 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0056525-21#Text>
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. АТ “НАЕК “Енергоатом” (2023). URL: <https://energoatom.com.ua/ua/post/1439>
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення та "зеленої" трансформації енергетичної системи України: Закон України від 30.06.2023 р. № 3220-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 82. Ст.301.